

FORSSAN KAUPUNKI

Maankäytön suunnittelu

KAUPUNKIPUISTO

TEEMAOSAYLEISKAAVA

TEEMAOSAYLEISKAAVAAN LIITTYVÄ

HOITO JA KÄYTTÖSUUNNITELMA SEKÄ OHJEET

11.5.2010, korj 20.10.2014

ERITYISARVOJEN SÄILYTTÄMINEN JA HOITO

Tässä ohjeessa on tuotu esille teemaosayleiskaava-alueella olevien alueiden erityispiirteet sekä ohjeistettu sitä, miten suunnittelussa voidaan ottaa huomioon näitä piirteitä. Erillisinä alueina on käsitelty Agraarimaiseman alue, teollisuusperinnön alue ja harjumaiseman alue. Näiden alueiden osalta on esitetty tavoitteet sekä millaisin käytännön toimin alueiden arvot voidaan turvata. Tarpeen mukaan ohjeita on tarkennettu eriluonteisille alueille. Loppuun on koottu tiivistelmäksi ohjeet ja suositukset.

1. Agraarimaiseman alue

Tavoitteet

- Avoimen viljelymaiseman turvaaminen sekä latojen säilyttäminen
- Viljelyaukean ja reunavyöhykkeiden ratkaisujen etsiminen maisemaa korostaen
- Luonnonarvojen turvaaminen ja edistäminen
- Viheralueen jatkuvuuden ja riittävän laajuuden turvaaminen Loimijoen rannassa sekä reitistön kehittäminen

AVOIMEN VIJELYMAISEMAN TURVAAMINEN

Viljely- eli agraarimaiseman alueella tarkoitetaan tässä Hakalanaukeeta sekä Kaukjärveen ja Syrjänharjuun rajautuvaa peltoaukeaa. Maakuntakaavassa kummatkin viljelyalueet on osoitettu merkinnällä MT - maatalousalue, merkittävä yhtenäinen peltoalue. Merkinnällä osoitetaan säilytettäviä yhtenäisiä peltoalueita, jotka on tarkoitettu erityisesti maatalouden harjoittamiseen ja joilla on myös kulttuurimaisemallisia arvoja. Hakalanaukeet jatkuu Tammelan kunnan puolelle.

Maakuntakaavan suunnittelumääräyksen mukaan suunnittelussa tulee pyrkiä alueen peltojen säilymiseen avoimina ja maatalouskäytössä. Alueiden käytön ja rakentamisen suunnittelussa maa- ja metsätalouden tarpeita lukuun ottamatta, tulee pyrkiä sijoittamaan rakennuspaikat peltojen metsäisille reunavyöhykkeille.

Vuoden 1992 yleiskaavassa Hakalanaukeen lähinnä kaupungin keskustaa oleva, nyt suurimmaksi osaksi viljelykäytössä oleva osa on vanhassa yleiskaavassa osoitettu asuntoalueeksi – A. Teemayleiskaavassa osoitetun asuntoalueen rajausta on tarkennettu niin, että Loimijoen rantaan jää riittävän leveä virkistysalue. Tuleva asuinalue on siis teemayleiskaavassa ehdotettu ratkaistavaksi aiempaa ”tiivistetympänä”. Näin saataisiin paremmat mahdollisuudet kansallisen kaupunkipuisto-statusen saamiselle. Puiston yhtenä edellytyksenä on Forssalle ominaisten piirteiden näkyminen maisemassa, toisin sanoen teollisuusperinnön ja agraarimaiseman selkeän rajan hahmottuminen. Jos uusi asuinalue peittää tehdasrakennuksille avautuvan näkymän kokonaan, kansallista kaupunkipuistoa Forssaan tuskin tullaan saamaan.

Agraarimaisemaan olennaisesti kuuluvat ladot tulee säilyttää. Niiden säilyttämiseen voi saada maatalouden ympäristötukea (katso ”Tukea maisemanhoitoon”).

Forssan kaupungin 1992 yleiskaavassa sekä maakuntakaavassa osoitettu itäinen ohikulkuväylä on toteuttamatta. Väylä lävistää peltoaukean. Väylän suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon sen sopeuttaminen maisemaan ja maastonmuotoihin. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota Loimijoen yli rakennettavaan siltaan sekä valaistukseen.

TUKEA MAISEMANHOITOON

Maatalouden ympäristötuesta osa on kaikille viljelijöille maksettavaa, jolla pyritään kestävän maatalouden harjoittamiseen ja vesistöön kohdistuvan kuormituksen vähentämiseen. Muita ympäristötuen päätavoitteita ovat myös luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurimaisemien säilyminen.

Vapaaehtoista erityistukea voivat hakea kaikki ympäristötukeen sitoutuneet viljelijät. Erityistukia on yhteensä kolmeatoista eri tukimuotoa, joista perinnebiotooppien ja monivaikutteisen kosteikon erityistukea voivat hakea myös rekisteröidyt yhdistykset. Ympäristötuen erityistuet ovat osa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa vuosille 2007–2013, joka on EU:n osaksi rahoittama ohjelma. (Maatalouden ympäristötuen erityistuet – esite 2009).

Erityistuesta maisemanhoidon kannalta keskeisimpiä ovat luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen ja perinnebiotooppien hoitoon haettavat tuet. Näitä kohteita voivat olla esimerkiksi pellonreunat, pelto- ja tilusteiden pientareet, avo-ojat pientareineen, peltoalueilla sijaitsevat kosteikot, pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet, puukujanteet, peltojen keskellä sijaitsevat metsäsaarekkeet, yksittäispuut ja puuryhmät, vanhat ladot sekä ympäröivät saarekkeet. Kohteita voidaan hoitaa muun muassa niittämällä pientareita, laidunnuksen avulla sekä rakentamalla ja korjaamalla latoja.

Edellä mainittuja tavoitteita vesiensuojeluun, maisemaan, luontoon ja jokirannan moninaiskäyttöön liittyen on ollut Loimijoki-projektilla, joka toteutettiin vuosina 1991–1997. Projektin arvokkaimpana saavutuksena nähtiin vesiensuojeluun ja ympäristönhoitoon liittyvän paikallisen tietämyksen ja kiinnostuksen lisääminen. (Loimijoki – projektin raportti 1997).

HAKALANAUKEE - VILJELYAUKEAN JA REUNAVYÖHYKKEIDEN RATKAISUT MAISEMAA KOROSTAEN

Viljelyaukean reunavyöhykkeet ovat luonteeltaan erilaisia. Pohjoisessa Hakalanaukee rajautuu sekä uusiin asuinalueisiin että vanhaan, Linikkalan ja Lunttilan kylien asutukseen. Lännessä aukeaa rajaavat Finlaysonin vanhat tehdasalueet, uusi teollisuus ja tulevaisuudessa myös (nyt luonnosvaiheessa oleva) asuntoalue. Salmistonmäki ja Loimalampi ympäristöineen muodostavat etelässä metsäisen rajan viljelyaukealle. Loimijoen mutkittelevan uoma ja jokivarren kasvillisuus muodostavat oman rajansa maisemaan luoden jokilaaksoon myös sulkeutuneita tiloja.

Jokaista reunavyöhyke tulee tarkastella ja kehittää sen luonteen edellyttämällä tavalla. Aukealle alueelle rakennettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota maisemalliseen kokonaisuuteen ja

näkymiin useasta suunnasta tarkasteltuna. Myös piha-alueiden sijoittaminen vaikuttaa maisemakuvan muotoutumiseen.

Pohjoisessa tärkeä maisemallinen reunavyöhyke on Tammelantien varrella Kuustossa, jonne on hiljattain rakennettu uusi asuinalue. Vanha asutus sopeutuu hyvin maisemaan. Uudemman asuinalueen ja peltoaukean väliselle vyöhykkeelle Lunttilan kylään, etelään ja länteen on osoitettu puistoalue asemakaavassa. Perinteisesti tälle reunavyöhykkeelle ovat sijoittuneet kyläalueet. Kyläalueille muodostuneiden reunavyöhykkeiden luonne on tavoitteena rakennettaessa ja kaavoitettaessa uusia asuntoalueita ja niiden reunavyöhykkeitä. Puuttuvalta vähäiseltä osalta on istutettava tiealueen reunalle tai osoitettava reunavyöhykkeenä toimiva puistokaista. Puistosuunnitelmassa on sovittava uusi reunavyöhyke maisemaan, koska tonteilla ei tätä reunavyöhykettä synny.

Hakalanaukeen länsiosaan, Loimijoen pohjoisrannalle on Linikkalan osayleiskaavaluonnoksessa osoitettu pientalovaltainen asuinalue. Loimijoen ranta on osayleiskaavaluonnoksessa osoitettu viheralueeksi ja viljelyaukealle päin on osoitettu suojaviheralue. Luonnosvaiheessa olevaa Linikkalan alueen osayleiskaavaa on teemayleiskaavaan liittyvän maisemallisen tarkastelun pohjalta muutettu. Avoin alue säilytetään Linikkalan osayleiskaavaluonnoksessa esitettyä laajempaan, niin että Loimijoen ja asuntoalueen väliin jää laajahko, avoimena hoidettava virkistysalue kohti asemakaavassa suojeltuja Finlaysonin teollisuuskiinteistöjä.

Tarkoituksena on, että osayleiskaavaluonnoksessa osoitetusta asuinalueen reunasta muodostetaan Lunttilan kylän tapaan pehmeä rajaus. Asuinalueen Tammelantien puoleinen pää ja lähinnä kaupungin puoleinen, lähemmäs rantaa sijoittuva alueen osa liitetään maisemaan porrastamalla samaan tapaan kuin kylissä. Lisäksi asutuksen puolelle osoitetaan istutettavat piha-alueet ja asuinalueen reunavyöhyke osoitetaan istutettavaksi. Istutettavan kasvillisuuden tulee sisältää sekä kookkaiksi kasvavia puita että pienpuita tai kookkaita pensaita. Puut ja pensaat istutetaan lomittain, ei suoraan riviin.

Pääosa annetaan Forssan maamerkeille: kutomon alueen rakennuksille, erityisesti vesitornille, tehtaiden piipuille sekä kirkon tornille. Näkymät suunnitellaan siten, että asutus, avoimen alueen rajaus sekä Loimijoen ranta erottuvat toisistaan. Suojaviheralueen istutuksissa noudatetaan samoja periaatteita kuin asuinalueen rajapinnan istutuksissa.

METSÄINEN REUNAVYÖHYKE

Salmistonmäki ja Loimalampi ympäristöineen muodostavat metsäisen reunavyöhykkeen, joka hahmottuu selkeänä reunana muutoin avoimessa maisemassa. Joillakin kohdin näkymien avaaminen Pyhäjärvelle päin voi olla perusteltua, mutta muutoin metsäinen raja tulisi säilyttää. Metsän reunojen hoitaminen puoliavoimena ja kerroksellisena lisää luonnon ja maiseman monimuotoisuutta. Erityisesti kukkivia ja marjovia lehtipuita tulisi suosia niiden eläimille tarjoaman ravinnon vuoksi. Haapa ja raita puolestaan ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaita puita (ns. avainbiotooppeja), joten ne tulisi metsän reunoja käsiteltäessä jättää rauhaan.

JOKIUOMA - LUONNONMUKAISET JA RAKENNETUT RANNAT

Loimijoen rantaan ja veteen liittyvä mutkitteleva joenuoma muodostaa vaihtelevan tilasarjan, joka on joko luonnonmaisemaa tai rakennettua rantaa ja puistoa.

Kutomon alueen tuntumassa Loimijoen rannassa virkistysalueen tulee olla maisemaltaan sitä avoimempaa, mitä lähemmäs viljelyaukeaa siirrytään. Vanhan voimalaitoksen läheisyydessä olevat hopeapajut säilytetään. Kujanteen jatkoksi joen mutkia myötäillen istutetaan uusia hopeapajuja, jatkuen uuden asuinalueen rantaan asti.

Viljelyalueella joenuoman kasvillisuus on luonteeltaan rehevää ja monimuotoista. Loimijoki ranta-alueineen toimii ekologisena käytävänä ja siksi kasvillisuus tulisi säilyttää sellaisenaan, korkeintaan joissakin harkituissa kohdissa voidaan avata näkymiä peltomaisemaan. Jos hoitotoimia on tarpeen tehdä, on ne suunniteltava pienalaisiksi jolloin lintujen pesimäpaikat ja alueen monimuotoisuus voidaan säilyttää.

LUONNONARVOJEN TURVAAMINEN JA EDISTÄMINEN

Forssan Loimalammin ja Salmistonmäen hoito- ja käyttösuunnitelmaan (Biologitoimisto Jari Venetvaara) on kerätty tietoa aikaisemmista selvityksistä. Loimalammin – Salmistonmäen erityinen paikallisarvo on siinä, että se sijaitsee kävelymatkan päässä Forssan keskustasta ja on siten helposti saavutettavissa.

Hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan tärkeimpiä tavoitteita ja toimia Loimalammin linnustollisen arvon säilyttämiseksi ovat avovesialueen turvaaminen umpeenkasvulta vedenpintaa nostamalla sekä vesilintutiheyden kasvattaminen. Jälkimmäinen onnistuisi hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan avaamalla varsinaisen avovesialueen reunavyöhykkeelle sekä altaalta laskevan uoman läheisyyteen pieniä avovesilampareita ja juotteja, kaivamalla pienikokoisia uomia ja niiden laajennuksia.

Loimulammin ja Salmistonmäen hoito- ja käyttösuunnitelmassa on ehdotettu rakennettavaksi sekä alueen linnustollista että lintumatkailullista arvoa lisäävä pohjapatoa, jonka voisi rakentaa nykyisen kävelypolkusillan alle. Patovallilta on ehdotettu rakennettavaksi pitkospuita etelään päin sekä pitkospuiden ja jonkin lampareen yhteyteen luontokuvausmatkailua palveleva tarkkailu- ja piilokoju. Loimalammin virkistyskäytössä tulee huomioida, että lintujen pesintäaikana 1.4 – 31.7 ei harjoiteta lintuja häiritsevää toimintaa. Lähiluontomatkaailun edistämiseksi yhteyksiä alueelle tulee lisätä ja Loimalammista Loimijokeen kulkevan uoman ylittävä silta pitää kulkukelpoisena.

Salmistonmäen hoidosta suunnitelmassa todetaan seuraavaa:

”Salmistonmäen hoidon päätavoitteena on estää alueen metsittyminen, pensoittuminen ja niittyalueen umpeenkasvu, palauttaa arvokkaimmat keto- ja niittyalueet avonaiseksi, sekä luoda hakamaatyypistä maisemaa. Lisäksi tavoitteena on hoitaa ja lisätä alueen luonnon monimuotoisuutta, jättämällä alueelle eri tavoin hoidettavia alueita.”

Vanhaa historiallista tilannetta ei hoito- ja käyttösuunnitelman mukaan olla tavoittelemassa, koska alue on muuttunut kasviston ja maiseman puolesta perinteisen maankäytön ajoista. Voimakkaat muutokset voisivat vaikuttaa haitallisesti alueen kasvistoon, ja lisäksi Salmistonmäellä kävijät ovat tottuneet paikan muuttuneeseen maisemalliseen ilmeeseen. Alueelle on suunniteltu luontopolku, jossa hyödynnetään pääosin jo olevia polkuja, jotta vältytään turhalta kasvillisuuden ja maaperän kulumiselta.

VIHERALUEEN JATKUVUUDEN TURVAAMINEN LOIMIJOEN RANNASSA JA REITISTÖN KEHITTÄMINEN

Lähestyttäessä kaupunkia idästä Tammelan suunnasta on tärkeää saada viheralueet ulottumaan riittävän laajoina kaupungin sisälle asti.

Loimijoen rantaan osoitettua lähivirkistysaluetta - VL on teemayleiskaavassa tarkennettu.

Virkistysalue osoitetaan leveämpänä lähinnä viljelysaukeaa. Tarvittava tila saadaan muuttamalla nykyistä Linikkalan osayleiskaavaluonnosta siten, että nyt alueen keskelle ehdotettu leveähkö lähivirkistysalue osoitetaan Loimijoen rantaan.

Kevyenliikenteen reitti linjataan kulkemaan agraarimaiseman alueen kohokohtien ja toiminnallisten pisteiden kautta.

Loimijokea kehitetään melonta- ja vesiretkelyreitteinä maakuntakaavan mukaisesti. Uusia laitureita ja vuokrauspisteitä voidaan perustaa tarpeen mukaan.

Ohjeita ja suosituksia agraarimaiseman alueelle - tiivistelmä

Peltoalueet pyritään pitämään viljelyksessä ja rakentamisen ulkopuolella. Rakentaminen ohjataan vanhalle asumisvyöhykkeelle.

Maatalouden ympäristön- ja maisemanhoitoon on mahdollista saada rahallista tukea. Erityistukien avulla voidaan muun muassa säilyttää vanhat ladot sekä hoitaa pellon ja metsän välisiä reunavyöhykkeitä.

Metsäsaarekkeet säilytetään ja niiden hoidossa suositaan monilajisuutta.

Viljelyaukean reunavyöhykkeet ovat luonteeltaan erilaisia. Jokaista reunavyöhykettä tulee tarkastella ja kehittää sen luonteen edellyttämällä tavalla.

Kutomon teollisuusrakennuksien ja agraarimaiseman muodostaman reunan tulee hahmottua selkeänä. Metsäinen reunavyöhyke tulee säilyttää. Metsän reunojen hoitaminen puoliavoimina ja kerroksellisena lisää luonnon ja maiseman monimuotoisuutta.

Uudet tielinjaukset eivät saa merkittävästi pilata maisema- ja luontoarvoja tai huonontaa asuinviihtyvyyttä. Mahdollisen uuden tien rakentamisessa, suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon sen sopeuttaminen maisemaan ja maastonmuotoihin.

Loimijoki ranta-alueineen toimii ekologisena käytävänä ja siksi kasvillisuus tulisi säilyttää monimuotoisena, korkeintaan joissakin harkituissa kohdissa voidaan avata lisää näkymiä peltomaisemaan.

Lähestyttäessä kaupunkia idästä Tammelan suunnasta on tärkeää saada viheralueet ulottumaan riittävän laajoina kaupungin sisälle asti.

Kevyenliikenteen reitti linjataan kulkemaan agraarimaiseman alueen kohokohtien ja toiminnallisten pisteiden kautta. Loimijokea kehitetään melonta- ja vesiretkelyreitteinä maakuntakaavan mukaisesti. Uusia laitureita ja vuokrauspisteitä voidaan perustaa tarpeen mukaan, kuitenkin luontoarvot huomioiden.

Reitit tulee sijoittaa mahdollisuuksien mukaan pientareiden tai metsänreunojen yhteyteen ja välttää niiden perustamista viljelymaalle. Reittien toteuttaminen ei saa haitata viljelyä. Reittien yhteydessä mahdollisten rakenteiden kuten valaisimien ja penkkien tulee sopia maisemaan. Niiden pitää olla muotoilultaan yksinkertaisia ja väreiltään neutraaleja. Viheralueiden jatkuvuuden kehittäminen edistää samalla myös luonnon monimuotoisuutta, kun ekologinen verkosto on turvattu.

Ravinteiden joutumista vesistöön pyritään ehkäisemään. Suositetaan suojakaistoja siellä, missä niiden käyttö on järkevää, kuten esimerkiksi tulvivilla pelloilla.

Pihapiirit ja rakennettu miljö – ohjeita ja suosituksia agraarimaiseman alueelle
Vanhojen kylien pihapiirien luonne säilytetään. Maastonmuotoja, metsänreunaa ja maisematilojen rajautumisia on käytetty hyväksi pihapiirien muodostamisessa. Tämä luonne tulee edelleen säilyttää.

Kyläalueille muodostuneiden reunavyöhykkeiden luonne on tavoitteena rakennettaessa ja kaavoitettaessa uusia asuntoalueita ja niiden reunavyöhykkeitä.

Aukealle alueelle rakennettaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota maisemalliseen kokonaisuuteen ja näkyymiin useasta suunnasta tarkasteltuna. Myös piha-alueiden sijoittaminen vaikuttaa maisemakuvan muotoutumiseen.

Kotimaisen, perinteisen kasvillisuutta suositetaan viljelyaukeaan rajautuvissa pihapiireissä. Ei poikkeavan muotoisia tai -värisiä kasvilajeja.

Vanhoja teitä kehitetään maisemateinä ja virkistysreitistön osina. Tieympäristön miljöarvot pyritään säilyttämään.

2. Teollisuusperinnön alue

Tavoitteet

- Alueen hoito, kehittäminen, muutos- ja korjausrakentaminen siten, että yksittäisten kohteiden merkittävät omaleimaiset arkkitehtoniset, maisemalliset ja historialliset arvot säilyvät osana kokonaisuutta.
- Julkisen ulkotilan suunnittelu vapautuvilla teollisuusalueilla
- Arvokkaimpien rakennusten säilyttäminen eri aikakausilta ja uusien käyttötarkoitusten kehittäminen rakennusten historialliseen luonteeseen sopivalla tavalla
- Rakentamistapaohjeiden laatiminen osalle työväen asuntoalueista
- Viheralueiden yhteyksien kehittäminen keskustan sisällä ja keskustan laajemmille viheralueille
- Kaupungin historiasta kertominen, opastus

ALUEEN HOITO, KEHITTÄMINEN, MUUTOS- JA KORJAUSRAKENTAMINEN SITEN, ETTÄ YKSITTÄISTEN KOHTEIDEN MERKITTÄVÄT OMALEIMAISET ARKKITEHTONISET, MAISEMALLISET JA HISTORIALLISET ARVOT SÄILYVÄT OSANA KOKONAISUUTTA.

Teollisuusrakennukset, työläisten asuntoalueet, kirkko ja pappila ja kaikkiin edellä mainittuihin liittyvät puistot tulee nähdä osana kokonaisuutta ja kehittää alueita sen mukaan.

Kutomon alue tulee lähiaikoina muuttumaan teollisuuden poistuessa alueelta. Entisen Viksbergin kutomon (myöhemmin nimellä Finlaysonin kutomo), valkaisu-, värjäämön ja painon vanhat teollisuusrakennukset on suojeltu asemakaavalla. Uudelleenkäytön myötä aluetta tulee hoitaa ja kehittää niin, että myös kutomon puinen konttorirakennus puistoineen, Viksbergin pytingin alue puusaarekkeineen ja Viksbergin kartanopuisto sekä vielä jäljellä olevat puukujanteet säilytetään. Yhdessä kutomon kanssa nämä alueet ovat Wahrenin aikana muodostaneet kokonaisuuden, jossa puukujanteiden muodostamat akselit yhdistivät kutomoa, pytingin aluetta, Viksbergin kartanoa puistoineen ja Loimijoen rannalla aikoinaan sijainnutta olutpanimoa toisiinsa.

JULKISEN ULKOTILAN SUUNNITTELU VAPAUTUVILLA TEOLLISUUSALUEILLA

Julkisella ulkotilalla, puistoilla, rannoilla ja aukioilla, on tärkeä rooli alueen viihtyisyyden kannalta. Kutomon alueella tulee käyttää korkeatasoisia, omaleimaisia ja ekologisesti kestäviä suunnitteluratkaisuja, lähtökohtana rannan säilyttäminen julkisessa käytössä.

Rantarakentamisessa tulee vaalia olemassa olevaa, kutomon historian aikana rakentunutta rantaa, käsittäen rakenteet (myös tukinuiittoon liittyneet), maanpinnan korot ja kasvillisuuden sekä kasvillisuuden rajaamat tilat. Tavoitteena on laadukas kaupunkiympäristö, joka sopii Loimijoen mutkitteluun ja tilallisesti vaihtelevaan maisemaan.

Rannan viheralue ja -reitti täydentävät virkistysaluetarjontaa koko kaupungin osalta. Viheralueiden riittävä laajuus pohjustaa myös alueen tulevaa kehitystä asumisen suuntaan, teollisuuden vähitellen poistuessa.

Loimijoen melontareitin osalta rantautumispaikat tulee suunnitella tarkemmin. Kutomon alueella keskeisten viheralueiden kautta on mahdollista rakentaa turvalliset kevyenliikenteen yhteydet rantaan.

ARVOKKAIMPIEN RAKENNUSTEN SÄILYTTÄMINEN ERI AIKAKAUSILTA JA UUSIEN KÄYTTÖTARKOITUSTEN KEHITTÄMINEN RAKENNUSTEN HISTORIALLISEEN LUONTEESEEN SOPIVALLA TAVALLA

Teollisuusperinnön alueen historiallisesti ja arkkitehtonisesti arvokkaimpien rakennusten suojelua edistetään esittämällä yleiskaavassa yleiset suojelutavoitteet. Asemakaavalla täsmennetään yleiskaavassa esitettyjä tavoitteita.

RAKENTAMISTAPOHJEIDEN LAATIMINEN OSALLE ASUNTOALUEISTA

Osalle työväen asuntoalueista sekä Rantalänmäen rintamamiestaloalueelle tulee laatia rakentamistapaohjeet, joissa tulee ottaa huomioon alueen ominaispiirteet sekä uudisrakentamisen että korjausrakentamisen osalta. Rakentamistapaohjeisiin sisällytetään erillinen tonttien

rajaamista, pihoja ja kasvillisuutta koskeva ohjeistus ja tarkempia suosituksia. Kalliomäen työväen asuntoalueelle on jo olemassa erillinen kehittämissuunnitelma, joka tukee alueen arvoja.

Teollisuusperinnön alueen viheralueita tulee kehittää jatkuvasti ottaen huomioon eriluonteisten viheralueiden historialliset, maisemalliset ja puutarha-arkkitehtoniset piirteet sekä virkistykelliset arvot. Tarvittaessa laaditaan tarkempia viheralueiden suunnittelua ohjaavia selvityksiä ja – suunnitelmia.

Loimijoki rantoineen on lähes katkeamaton ekologinen käytävä läpi kaupungin. Jokiranta on vaihettumisvyöhykettä, jossa luonnon monimuotoisuus on suurin. Nykyisellään rakentaminen on ohjattu niin kauaksi, että jokimaisema on säilyttänyt vehreytensä ja muotonsa. Rantaluonto vaihtuu liukuvasti puistomaisten viheralueiden kautta tonttien puutarhoiksi.

Viheralueverkostoa tulee tarkastella kokonaisuutena ja huolehtia erityisesti verkoston jatkumisesta laajemmille viheralueille sekä riittävästä risteämisistä.

KAUPUNGIN HISTORIASTA KERTOMINEN, OPASTUS

Kaupungin historian rakentamisen vaiheista, puistoista ja rakennuksista kertovat opastetaulut sijoitetaan keskeisille paikoille sekä internettiin .

Ohjeita ja suosituksia - teollisuusperinnön alue

Teollisuusrakennukset, tehdasyhdyskunnan syntyyn liittyvät työväen asuntoalueet, virkailija-asunnot, julkiset rakennukset sekä kirkko ja pappila ja kaikkiin edellä mainittuihin liittyvät puistot tulee nähdä osana kokonaisuutta ja kehittää alueita sen mukaan.

Kutomon aluetta tulee uudelleenkäytön myötä hoitaa ja kehittää niin, että myös puinen konttorirakennus puistoineen, Viksbergin pytingin alue puusaarekkeineen ja Viksbergin kartanopuisto sekä vielä jäljellä olevat puukujanteet säilytetään.

Julkisella ulkotilalla on tärkeä rooli kutomon alueen viihtyisyyden kannalta. Kutomon alueella tulee käyttää korkeatasoisia ja omaleimaisia sekä kestäviä suunnitteluratkaisuja, lähtökohtana rannan säilyttäminen julkisessa käytössä.

Kutomon rannan viheralue ja -reitti täydentävät viherverkostoa koko kaupungin osalta.

Viheralueiden riittävä laajuus pohjustaa myös kutomon ympäristön tulevaa kehitystä asumisen suuntaan, teollisuuden vähitellen poistuessa.

Loimijoen melontareitin osalta rantautumispaikat tulee suunnitella tarkemmin. Kutomon alueella keskeisten viheralueiden kautta on mahdollista rakentaa turvalliset kevyenliikenteen yhteydet rantaan. Rakennuksia säilytetään eri aikakausilta ja uusia rakennusten luonteeseen sopivia käyttötarkoituksia kehitetään.

Teollisuusperinnön alueen historiallisesti ja arkkitehtonisesti arvokkaimpien rakennusten suojelua edistetään esittämällä yleiskaavassa yleiset suojelutavoitteet. Asemakaavalla täsmennetään yleiskaavassa esitettyjä tavoitteita.

Osalle työväen asuntoalueista sekä Rantalanmäen rintamamiestaloalueelle tulee laatia rakentamistapaohjeet, joissa tulee ottaa huomioon alueen ominaispiirteet sekä uudisrakentamisen että korjausrakentamisen osalta. Rakentamistapaohjeisiin sisällytetään erillinen tonttien rajaamista, pihoja ja kasvillisuutta koskeva ohjeistus ja tarkempia suosituksia. Kalliomäelle ohjeet ovat jo olemassa. Uusien virkistystä palvelevien rakennusten tulee sopia maisemaan. Alavaan maisemaan tärkeälle näkymälinjalle ei tule sijoittaa rakentamista.

Viherverkostoa tulee tarkastella kokonaisuutena ja huolehtia erityisesti verkoston jatkumisesta laajemmille viheralueille sekä riittävästä risteämisistä.

Kaupungin historian rakentumisen vaiheista, puistoista ja rakennuksista kertovat opastetaulut sijoitetaan keskeisille paikoille.

3. Harjumaiseman alue

Tavoitteet

- Luonnon monimuotoisuuden edistäminen virkistysalueilla
- Maiseman ja virkistyskäytön huomioiminen metsän uudistamisessa
- Reitistön kehittäminen
- Maisemavaurioiden korjaaminen
- Kulttuuriperinnöstä ja luonnonarvoista tiedottaminen

LUONNON MONIMUOTOISUUDEN EDISTÄMINEN VIRKISTYSALUEILLA

Virkistysmetsien hoidon tarkoituksena tulee olla metsän säilymisen turvaaminen ja mahdollisimman monipuolisen ja turvallisen metsäluonnon tarjoaminen asukkaille. Metsäluonnon monimuotoisuutta edistetään yleensä metsän rakenteen monipuolisuutta ylläpitämällä ja lisäämällä. Tätä varten tehtävien hoitokuvioiden mukaan varmistetaan oikea hoito oikeaan paikkaan. Käytännössä tämä tarkoittaa, että edistetään kulloisellekin kasvupaikalle tyypillistä monimuotoisuutta: rehevillä kasvupaikoilla suositaan lahoppua, lehtipuita sekä suuria puita ja edistetään metsän kerroksellisen rakenteen syntymistä. Harjumetsien paahdeympäristöistä on olemassa opas – Harjumetsien paahdeympäristöt – nykytila ja hoito (SY 25/2009). Luonnon monimuotoisuuden edistäminen tarkoittaa myös uhanalaisille lajeille sopivien elinympäristöjen ominaispiirteiden säilyttämistä.

Hoitokuvioiden pohjaksi on tehty kaavatyön yhteydessä luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat ja kehitettävät alueet ja kohteet kartta (liitteenä). Koska puuntuotto ei ole virkistysalueiden ensisijainen tehtävä, eivät ainoastaan metsätaloudesta lähtöisin olevat hoitomuodot ja -periaatteet ole sopivia ja ainoita lähtökohtia virkistysmetsien hoidon suunnittelulle tai toteutukselle. Myös ”hallitun hoitamattomuuden” tulisi kuulua virkistysmetsien luonteeseen.

Hallitulla hoitamattomuudella tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan osa alueesta voidaan jättää tarkoituksella hoitamatta tai vähälle hoidolle. Hallitulla hoitamattomuuden avulla metsiin voidaan palauttaa luonnontilaisuuden piirteitä, kuten esimerkiksi monien lajien vaatimaa lahoppua. Koska tällainen pienipiirteinen metsänhoito on harvoin tuottoisaa ja joskus jopa tappiollista, voidaan harkitulla hoitamattomuudella saavuttaa myös kustannussäästöjä.

Virkistysalueille olisi laadittava luonnonhoito- ja käyttösuunnitelma, jossa huomioidaan tavanomaista metsäsuunnitelmaa laajemmin alueiden luonto-, maisema- ja virkistysarvot. Alueiden luontotietoja voi olla tarpeen vielä tarkentaa kaavaan liittyvien selvityksen lisäksi.

Ulkoilijalle luontoelämyksiä tarjoavat erityisesti tavallisista talousmetsistä poikkeavat ominaisuudet, kuten vanhat puut ja moninaiset luontotyytit rantaniitystä harjun karuun lakimännikköön. Sekä virkistyskäytön että luonnonsuojelun kannalta onkin perusteltua jättää osa

virikistys- ja ulkoilualueista kokonaan vallalla olevan avohakkuisiin perustuvan metsänhoidon ulkopuolelle. Näitä metsiä tulee hoitaa siten, että alueella on monilajinen ja eri-ikäinen puusto. Vanhat metsäkuviot säilytetään siten että kaupunkilaisilla on aina myös lähiympäristössä vanhoja metsiä.

Erityisesti reitistön varren metsänhoidossa tulisi ottaa huomioon ulkoilijoiden mieltymykset ja sovittaa ne osaksi harjumetsän hoitoa niin, että sekä ulkoilijoiden mieltymykset että luonnon monimuotoisuuden edistäminen on mahdollista. Luonnonsuojelullisesti ja maisemallisesti arvokkaat kohteet ympäristöineen tulisi huomioida metsänhoidon suunnittelussa nykyistä paremmin. Esimerkiksi metsälain ja luonnonsuojelulain tarkoittamat erityisen tärkeät elinympäristöt ovat usein myös ulkoilijoiden mielestä arvokkaita ja niiden ympäristökin tulee säästää hakkuilta.

MAISEMAN JA VIRKISTYSKÄYTÖN HUOMIOIMINEN METSÄN UUDISTAMISESSA

Harjumetsän siluetti erottuu maisemassa kauas. Siksi sen uudistaminen tulisi tehdä harkiten ja vaiheittain.

Suurialaiset avohakkuut ja pienet taimikot ovat muutoinkin virkistyskäyttäjien kannalta arvottomia tai täysin kulkukelvottomia. Siksi niiden osuuden tulisi olla virkistysalueilla mahdollisimman pieni. Metsiköiden kiertoaikaa pidentämällä ja hoitotöiden alueellista laajuutta, kuten hakkuuaukkojen kokoa, pienentämällä voidaan lisätä ulkoilijoiden arvostamien metsien osuutta ja jossain määrin vähentää metsänhoidon virkistyskäytölle aiheuttamia haittoja. Suosimalla metsien erirakenteisuutta metsät voidaan säilyttää jatkuvasti puustoisina ja luontaisesti uudistuvina. (Kuntametsien hyvä hoito.)

TUKEA METSÄMAISEMAN HOITON

Kestävä metsätalouden rahoituslaki

Maanomistaja saa metsäluonnonhoitoon taloudellista tukea kestävän metsätalouden rahoituslain kautta. Tuki voi olla korvausta ylimääräisistä kustannuksista joita luonnonhoito aiheuttaa tai korvausta tärkeän elinympäristön säilyttämisestä. (www.metsakeskus.fi)

KuntaMetso

KuntaMetso on Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma, jonka tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen sekä vakiinnuttaa niiden suotuisa kehitys. Lisäksi Metsossa kokeillaan uusia keinoja monimuotoisuuden turvaamiseksi. Näitä ovat muun muassa luonnonarvokauppa ja luonnonhoitohankkeet. (www.metsakeskus.fi). Metso-ohjelman kuntia koskevien toimenpiteiden keskeinen periaate on vapaaehtoisuus.

(Monimuotoisuuden turvaaminen kuntien virkistys- ja ulkoilumetsissä ja valtion retkeilyalueilla, työryhmän muistio 21.12.2006).

Luonnonarvokauppa

Luonnonarvokaupan tavoitteena on turvata nykyistä paremmin metsäiset luontotyypit sekä uhanalaisille lajeille tärkeät elinympäristöt ja niiden rakennepiirteet. Metsänomistaja ylläpitää ja/tai lisää luonnonarvokaupassa luonnonarvoja metsässään ja saa siitä palkkiota valtiolta. Erityisesti etsittäviä elinympäristöjä ovat runsaslahopuustoiset kangasmetsät, korvet, lehdot, tulvametsät ja rantaluhdat sekä harjujen etelärinteet. (www.metsakeskus.fi)

Ympäristötuki

Ympäristötukea käytetään ensisijaisesti metsälain erityisen tärkeiden elinympäristöjen säilyttämiseen. Tuki maksetaan korvauksena siitä, että kohde jätetään luonnontilaan kymmenen vuoden määräajaksi. Metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat: – lähteiden, purojen, norojen ja pienten lampien välittömät lähiympäristöt – ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet sekä lehtokorvet ja Lapin läänin eteläpuoliset letot – rehevät lehtolaikut – ojittamattomien soiden pienet kangasmetsäsaarekkeet – rotkot ja kurut – jyrkänteet välittömine alusmetsineen – kitu- ja joutomaiden hietikot, kalliot, kivikot, louhikot, vähäpuustoiset suot ja rantaluhat (www.metsakeskus.fi)

REITISTÖN KEHITTÄMINEN

Forssan kansallisen kaupunkipuiston esiselvityksessä hahmoteltua yleispiirteistä reittisuunnitelmaa on käytetty teemayleiskaavassa kevyenliikenteen reitistön kehittämisen pohjana. Reitti on suunniteltu eteneväksi maisemallisesti vaihtelevassa maastossa kuitenkin niin, että herkästi kuluva ja vaurioituva harjukasvillisuus ja maasto on otettu huomioon.

Tarkemmassa suunnittelussa reittien osalta mietitään ainakin valaistus, opastus, pintamateriaalit ja rakenteet sekä reittien hierarkia: tie/polku, kesä/talvikäyttö ja risteämiset.

Virkistysalueilla kulkemisen pitää olla kohtalaisen helppoa. Varsinaisen metsän ei kuitenkaan tarvitse olla puistomaista. Jo olemassa olevat reitit ja polut on huomioitava metsänhoitotöissä siten, että ne säilyvät kulkukelpoisina. Turvallisuuden vuoksi ulkoilureittien ja tärkeimpien polkujen reunoilta voidaan kaataa kaatumisvaarassa olevat puut, mutta niitä ei tulisi poistaa metsästä. Niistä voidaan myös jättää kolopesijöitä varten pötkelöitä.

Uusia polkuja tai reittejä ei tulisi vetää hyväkuntoisina ja suhteellisen häiriöttöminä säilyneisiin metsiin eikä haavoittuville tai luonnonsuojelullisesti arvokkaille alueille. Luontaisilla esteillä, kuten tiheillä pensaikoilla, kivillä ja kaatuneilla puilla, voidaan ohjata kulkua ja vähentää maaperän kulumista. Virkistyskäytön ohjaaminen on tärkeää erityisesti jyrkissä rinteissä, joissa eroosio on voimakasta. Rinteissä kulumista voidaan ehkäistä parhaiten portaikoilla tai vaihto-ehtoisesti polkuja voidaan rakentaa korkeuskäyrien suuntaisiksi. Tärkeää on myös pitää polut niin hyvässä kunnossa, että estetään oikopolkujen syntyminen ja metsänpohjan turha kuluminen. Reitit voidaan rajata maastoon esimerkiksi murskeella, käyttämällä tarvittaessa pitkospuuta sekä käyttämällä kulun ohjaamisessa apuna maapuita.

Esteettömyys saattaa olla tarkoituksenmukaista osalla reiteistä. Harjun alueella korkeuserot ovat kuitenkin niin suuria, että esteettömien ulkoilureittien perustaminen muualle kuin joillekin alaville alueille tuskin onnistuu.

MAISEMAVAURIOIDEN KORJAAMINEN

Laskettelurinteen toiminta on loppunut Lamminmäellä noin kaksikymmentä vuotta sitten. Maan muokkauksen seurauksena alkuperäinen puusto on tuhoutunut. Koska toiminnan loppumisesta on aikaa lähes kaksikymmentä vuotta, kasvillisuus on ehtinyt kehittyä nuoreksi sekametsäksi. Osittain

entinen metsänpohja on kuitenkin niin kulunut, että luontainen sukessio ei peitä maisemavauriota vielä pitkään aikaan. Sekä puuston että maaston palauttaminen tehdään erillisen suunnitelman mukaan.

Harjun alueella on useita entisiä soranottoalueita, joiden jälkihoito on puutteellista tai puuttuu kokonaan. Maa-ainesten ottamisella on useita haitallisia ympäristövaikutuksia. Se muun muassa aiheuttaa riskin pohjaveden laadulle, heikentää kasvillisuuden kasvuolosuhteita, aiheuttaa kauas näkyviä vaurioita maisemassa ja vähentää alueen viihtyisyyttä.

Jälkihoidon tavoitteena on korjata ottamistoiminnan haitallisia vaikutuksia maisemaan ja pohjaveteen sekä sopeuttaa ottamisalue ympäröivään luontoon ja maisemaan. Jälkihoito edistää myös ottamisalueen jälkikäyttömahdollisuuksia ja turvallisuutta. Jälkihoitotoimia ovat alueen siistiminen toiminnan päätyttyä, maaston muotoilu ja pintamateriaalin levitys, kasvillisuuden palauttaminen sekä alueelle soveltumattoman käytön estäminen. Soranottoalueiden muotoilulla parannetaan alueen maisemaa, kasvuolosuhteita, pohjaveden muodostumisolosuhteita ja turvallisuutta. Muotoilussa suositellaan, että rinteet loivennetaan kaltevuuteen 1:3 tai loivemmaksi ja rinteiden ylä- ja alaosat pyöristetään. Hienorakeisia maamassoja ei suositella käytettäväksi rinteiden muotoilussa, koska ne ovat herkkiä eroosiolle.

Tarkemmat ohjeet maa-ainesten ottamisalueiden jälkihoidosta on annettu Maa-ainesten ottaminen ja ottamisalueiden jälkihoito -julkaisussa (Alapassi et al.) 2001).

Soranottoalueilla jälkihoito on normaalia vaativampaa sellaisilla ottamisalueilla, jotka sijaitsevat ympäristöhallinnon luokittelemilla tärkeillä pohjavesialueilla. Myös maisemallisesti arvokkaiden luonnon- ja kulttuuriympäristöjen sekä asutuksen läheisyydessä sijaitsevat ottamisalueet ovat vaativia jälkihoitokohteita. Forssassa entisten soranottoalueiden luonnon arvoista ei ole tietoja, koska inventointeja ei ole tehty. Kuitenkin monet ns. paahdeympäristöjen lajit ovat löytäneet korvaavia elinympäristöjä muun muassa entisiltä soranottoalueilta. Siksi niiden tila tulisi tarkistaa.

KULTTUURIPERINNÖSTÄ JA LUONNONARVOISTA TIEDOTTAMINEN

Tiedottamisella tarkoitetaan tässä yhteydessä opastusta. Osana tiedottamista on esihistoriallisten asuinpaikkojen sekä muinaisrantojen esille tuominen niiden lähiympäristön hoidon avulla. Kulttuurihistorian kannalta keskeisille paikoille pystytetään opaskyltit. Kivikautiset asuinpaikat osoitetaan ja tarpeen mukaan avataan näkyviä asuinpaikoille. Kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen on kajoaminen kielletty muinaismuistolaissa.

Museovirasto vastaa kiinteiden muinaisjäännösten hoidosta. Hoito on luvanvaraista ja hakemuksesta virasto voi luovuttaa muinaisjäännösten hoidon myös jollekin toiselle taholle. Hoitotoimenpiteet tähtäävät ensisijaisesti muinaisjäännöksen suojeluun, jota tuetaan poistamalla muinaisjäännöksen rakenteiden päällä ja lähiympäristössä kasvava kasvillisuus.

Ohjeita ja suosituksia harjumaiseman alueelle

Lakialueet ja jyrkät rinteet tulee säilyttää rakentamattomina ja metsäisinä. Myöskään virkistysalueille ei avata uusia alueita maa-ainesten ottoa varten.

Metsän uudistukset tehdään pienialaisina hakkuina.

Metsäluonnon monimuotoisuuden edistetään ylläpitämällä kulloisenkin kasvupaikan monimuotoisuutta. Entisillä soranottoalueilla ja harjujen päivänpuoleisilla, jyrkillä rinteillä saattaa esiintyä ns. paahdeympäristöjen lajistoa. Muun muassa näiltä alueilta tulisi teettää luontoselvityksiä.

Harjumetsän siluetti erottuu maisemassa kauas. Siksi lakialueen uudistaminen tulisi tehdä harkiten ja vaiheittain.

Osa harjun alueen metsistä voidaan tarkoituksella jättää vähälle hoidolle tai hoidon ulkopuolelle. Tällä tarkoitetaan erityisesti reheviä kasvupaikkoja, varttunutta puustoa sekä rantakasvillisuutta. Reittien varrella tulee huolehtia turvallisuudesta. Lahoja puunrunkoja voidaan jättää metsään polkujen varsille ja ohjata näin kulkua.

Metsämaiseman hoitoon voi saada tukea esimerkiksi kestävän metsätalouden rahoituslain (kemera) avulla. KuntaMetso on Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma, jonka tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen sekä vakiinnuttaa niiden suotuisa kehitys.

Metsälain tarkoittamien erityisen tärkeiden elinympäristöjen kunnostamiseen on myös mahdollista saada tukea.

Virkistyskäytön ohjaaminen on tärkeää erityisesti jyrkissä rinteissä, joissa eroosio on voimakasta. Entisten soranottoalueiden jälkihoito on osittain puutteellista. Maisemavauriot tulee kunnostaa erillisten maisemasuunnitelmien avulla. Esihistoriallisten asuinpaikkoja ja muinaisrantoja tuodaan esille niiden lähiympäristön hoidon avulla. Hoitotoimenpiteet tähtäävät ensisijaisesti muinaisjäännöksen suojeluun ja ovat luvanvaraisia (Museovirasto). Peltoalueita ei metsitetä tärkeillä näkymäalueilla.

Pihapiirit ja rakennettu miljö – suosituksia harjun alueelle

Maasto tulee muotoilla ympäristön maastonmuotoja myötäillen. Jyrkkiä maastossa erottuvia luiskia ja terassointeja tulee välttää.

Uuden asutuksen sijoittamiselle hyviä vyöhykkeitä ovat loivat alarinteet.

Vanhoja teitä kehitetään maisemateinä ja virkistysreitistön osina. Tieympäristön miljöarvot pyritään säilyttämään

Mastojen rakentamista voi tehdä paikkoihin, jossa ne eivät huononna maisema-arvoja.

Reittien yhteydessä mahdollisten rakenteiden kuten valaisimien ja penkkien tulee muodostaa kokonaisuus. Niiden pitää olla muotoilultaan yksinkertaisia ja väreiltään neutraaleja.

Harjualeuilla nykyisillä tonteilla kasvillisuuden säilyttäminen on suositeltavaa. Harjulla jo olevilla tonteilla suositeltavia ovat perinteiset kotimaiset ja luonnonmukaiset kasvilajit. Erikoisen muotoisia tai -värisiä kasveja on vältettävä maisemassa.